

Noora Hemminki

Tutentit, tohtorit ja luut

Arkeologipäivillä oli tänä vuonna yhtenä teemana etiikka arkeologisessa tutkimuksessa. Aihetta voi lähestyä arkeologiassa monista näkökulmista, kuten arkeologipäivien esitelmätkin osoittivat. Eero Kaila (TENK) mainitsi puheenvuorossaan populaarien tiedekirjojen lähdeviittauskäytännöt, joista on keskusteltu runsaasti viime aikoina. Näissä keskusteluissa on ollut keskiössä eettisyys tutkijaa ja hänen työnsä tuloksia kohtaan. Jenna Ermalan, Heli Maijasen ja Liisa Seppäsen esitelmässä ”Hautauksien arkeologia, ihmisjäänteet ja media” käsiteltiin eettisiä pulmia jotka liittyvät ihmisjäänteiden esittämiseen kuvissa erilaisilla alustoilla. Tällaisissa tilanteissa voidaan miettiä, olisiko kyseinen ihminen tahtonut tällaista tapahtuvan. Viimeksi mainittu esitelmä herätti yleisössä keskustelua siitä, miten eri tavoilla ihmisluihin suhtaudutaan eri puolilla maailmaa, ja miten toisaalta esihistorialliset luut koetaan eri tavalla kuin uudemmat. Tapoja suhtautua kuolemaan ja ihmisjäänteisiin on ollut, ja on edelleen, jos jonkinlaisia ja aiheesta on luonnollisesti tutkimusta myös runsaasti. Joku muistaa arkeologian opinnoista Palestiinan alueen esihistoriaan kuuluneet päällystetyt pääkallot, jollekin on jäänyt mieleen klikkiotsikoista indonesialaiset torajat, jotka ottavat aika ajoin läheistensä muumioituneet ruumiit esille lepopaikoistaan ja pukevat ne juhlavaatteisiin maʿnene-rituaalissaan.

Suomessa näkemys ihmisjäänteiden asianmukaisesta paikasta ja käsittelystä vaikuttaa olleen, ainakin viimeisen parin sadan vuoden ajan, varsin erilainen kuin äskeisissä esimerkeissä. Monessa kummitteluun liittyvässä kansanperinnetarinassa alkuasetelmaan kuuluu väärässä paikassa olevat tai epäkunnioittavaa kohtelua kokevat ihmisjäänteet. Näissä tarinoissa jäänteitä epäkunnioittavasti kohteleville käy lähes järjestään huonosti, ja väärässä paikassa olevien ihmisjäänteiden aiheuttamat ongelmatilanteet voidaan korjata palauttamalla jäänteet asianmukaiseen hautapaikkaan. Mikä mielenkiintoisinta, aika monissa tarinoissa seikkailevat *tutentit* (termi viittaa tarinoissa yliopistossa opiskelemaan tai opiskelleeseen henkilöön) ja jokunen tohtorikin. Tutentit tavataan tarinoissa ikävä kyllä useimmiten kohtelemasta kuolleita tai jäännöksiä epäkunnioittavasti, mistä he joko selviävät ilman seuraamuksia (Simonsuuri 2017 [1947]: 61–62, 110, 142–143) tai kuolevat siitä hyvästä (ibid. 112–113). Onneksi on myös sellaisia tarinoita, joissa tutentit tai tohtori ovat ainoita, jotka uskaltavat kuunnella, mitä väärin kohdellut jäänteet haluavat kertoa ja korjaavat tilanteen järjestämällä jäänteet sellaiseen paikkaan kuin kuollut toivoo (ibid. 90–91, 94–95, 97).

Mitä tästä opimme? Eettinen toiminta on tärkeää ja epäeettisestä toiminnasta saattaa seurata kummittelua tai vielä pahempaa. Jatketaan siis edelleen tärkeää keskustelua etiikasta ja pyritään noudattamaan näitä periaatteita sekä elävien että kuolleiden kanssa toimiessamme.

Lähde:

Simonsuuri, L. 2017 [1947]. *Myytillisiä tarinoita*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 229. SKS: Helsinki.